

Z. Br.

O pomnikach dwóch uczonych doby Oświecenia

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/2, 440-441

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Autor nie słyszał natomiast o skandalu, jaki przed kilku laty wywołało zburzenie resztek prawdziwych kamienic Heweliusza przy ul. Korzennej, które powinny być zrekonstruowane. Pisał o tym m.in. T. Przytkowski w „Problemach”; J. Gadomski w wydanym w 1965 r. popularnym albumiku *Poczet wielkich astronomów* na s. 35 wyraził się eufemistycznie, że odbudowę tę „przeoczono [...] w ramach odtwarzania przeszłości Gdańska”.

Jeszcze żywszą reakcję gdańszczan wywołała skandaliczna również próba usprawiedliwienia rozbiórki opinią, że kamienice Heweliusza nie nadawały się do rekonstrukcji, i to czyją opinią: jednego z byłych miejskich konserwatorów z czasów Wolnego Miasta (dziś przebywającego w NRRF), tego samego, którego „urzędowanie” smutno upamiętniło się zerwaniem zabytkowych, kutych orłów polskich z ogrodzenia Fontanny Neptuna na Długim Targu...

Lecz wracajmy do artykułu L. Proroka. Jest niewielki. Mimo to zawiera błędy, które dobitnie świadczą o tym, że autor doprawdy nie powinien był podejmować tematu. Należy się dziwić, że nie wyzyskał on przynajmniej lub wyzyskał niedostatecznie literaturę najdostępniejszą dla dziennikarza piszącego rocznicowy artykuł: *Wielką encyklopedię powszechną PWN* i *Polski słownik biograficzny*. Z drugiej strony należy wyrazić jeszcze większe zdziwienie, że taki artykuł ukazał się w czasopiśmie wydawanym w Gdańsku—Gdyni, a więc w miejscu, gdzie wszystkie dane odnoszące się do Heweliusza tak łatwo sprawdzić, gdzie artykuł pozagdańskiego autora tak łatwo co najmniej zweryfikować.

Zygmunt Brocki

O POMNIKACH DWÓCH UCZONYCH DOBY OŚWIECENIA

W dziale listów do redakcji w nrze 4/1967 „Tygodnika Powszechnego” czytelnik z Krakowa przypomniał, że w lutym 1967 r. upłynęło 150 lat od śmierci ks. Onufrego Kopczyńskiego, urodzonego 30 XI 1735 w Czerniejewie pod Wrześnią, zmarłego 14 II 1817 w Warszawie, gramatyka, pedagoga, od 1802 r. członka Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie, autora przede wszystkim *Gramatyki języka polskiego i łacińskiego* [...] (wydanej w latach 1778—1783 i później wznawianej), za którą Towarzystwo przyznało mu specjalny medal. Autor przypomniał też zasługi Kopczyńskiego na polu działalności narodowej i społecznej.

Nawiązał do tego listu inny czytelnik „Tygodnika Powszechnego”, z Poznania, komunikując w nrze 8/1967, że w rodzinnym miasteczku Kopczyńskiego znajduje się jego pomnik. Zniszczony przez Niemców, odbudowany został w 1955 r., w 220 rocznicę urodzin naszego pierwszego gramatyka i metodyka nauczania języka polskiego. Na kamiennym obelisku znajduje się medalion Kopczyńskiego dłuta Andrzeja Prószyńskiego, wykonany w 1876 r.

*

18 lutego 1967 r. Polskie Radio (program I) nadało audycję *Obywatele Ciechanowca* (w cyklu *Wędrowniczym szlakiem*), w której m.in. znalazła się informacja o prowadzonej w 1966 r. naprawie podmurowania pomnika ks. Krzysztofa Kluka. Kluk, wybitny nasz przyrodnik, zoolog i botanik, agronom, mineralog i geolog, w Ciechanowcu 13 IX 1739 się urodził, tu i w pobliskich Siemiatyczach naukowo pracował, w Ciechanowcu też 2 VII 1796 zmarł. W 1850 r. wzniesiono tutaj jego pomnik dłuta Jakuba Tatarkiewicza.

W audycji wspomniano, że społeczeństwo Ciechanowca zamierza zaproponować

Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie, która swym zasięgiem obejmuje właśnie również Podlasie, aby w Ciechanowcu zorganizowała swą placówkę badawczą (np. stację naukową)¹. Można by z kolei zaproponować, aby placówka taka — jeśli dojdzie do realizacji tego pomysłu — otrzymała imię ks. Krzysztofa Kluka.

Z. Br.

PUBLIKACJE NIEZNANEJ KORESPONDENCJI

Kilka nieznanymi listów Adama Naruszewicza opracowała Sławomira Peleszowa w nrze 6/1965 „Ruchu Literackiego”.

O listach Wojciecha Kętrzyńskiego zachowanych w Bibliotece PAN w Krakowie pisze Józef Dłużek w „Roczniku Olsztyńskim” wydanym w 1965 r. (za 1963 r.).

Listy Juliana Talko-Hryncewicz, następcy Izzydora Kopernickiego na Katedrze Antropologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, do etnografa i językoznawcy Jana Karłowicza, ukazały się w nrze 2/1965 „Przeglądu Antropologicznego”, do druku opracowane przez A. Wrzoska.

Z. Br.

Z HISTORII KOMISJI JĘZYKOWEJ TOWARZYSTWA NAUKOWEGO KRAKOWSKIEGO

Dyletantyzm w zakresie językoznawstwa panował w Polsce jeszcze przed stu laty, gdy w 1869 r. powstała Komisja Językowa Wydziału Nauk Moralnych Towarzystwa Naukowego Krakowskiego; weszli do niej ci członkowie wszystkich trzech oddziałów Towarzystwa, którzy oświadczyli, iż „chcą podzielać prace językowe” (jak zapisano w protokole z posiedzenia TNK z 13 X 1869). Akces do Komisji zgłosiło 37 członków Towarzystwa: z Oddziału Nauk Moralnych 16, w większości prawników i teologów; z Oddziału Sztuki i Archeologii 2; z Oddziału Nauk Przyrodniczych i Ścisłych 19, prawie sami lekarze.

Wśród lekarzy znalazł się tu Fryderyk Skobel (1806—1876), w latach 1869—1870 rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, od 1834 r. wykładowca na Wydziale Lekarskim m. in. terapię ogólną, farmakologię i propedeutykę lekarską. W historii polskiej medycyny zapisał się przede wszystkim jako współautor (wraz z Józefem Majerem²) polskiego słownika anatomicznego, wydanego w 1838 r., i wielu rozprawek poświęconych różnym polskim terminom medycznym.

Ostatnio o Skoblu obszernie pisał W. Pisarek w artykule *Pierwsze polskie książki o języku prasy* („Zeszyty Prasoznawcze”, nr 2/1963). Skobel jest bowiem autorem pracy *O skażeniu języka polskiego w dziennikach i innych pismach, osobliwie w Gałicji* (1870).

Z kolei w nrze 5/1966 „Języka Polskiego” ukazał się artykuł, F. Wysockiej *Działalność poprawnościowa Fryderyka Skobla na tle prac Komisji Językowej Towarzystwa Naukowego Krakowskiego*. Autorka prześledziła materiały archiwalne Komisji, aby dotrzeć do ewentualnych powiązań pracy Skobla z pracami Komisji. Materiały te, będące w posiadaniu Archiwum Oddziału PAN w Krakowie, w wyborze opublikowane w 1959 r. (D. Rederowa, K. Stachowska, *Ośrodek naukowy krakowski w świetle materiałów Towarzystwa Naukowego Krakowskiego 1841—71. Wybór*

¹ Por. o ciekawym życiu kulturalnym i ambicjach społeczeństwa Ciechanowca artykuł: Kazimierz U s z y Ń s k i, *Muzeum na prowincji*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 4/1965, ss. 583—589.

² Por. notatkę w „Kwartalniku” nr 1/1967, s. 187.